

28.04.14

לכבוד

הוועדה המחוזית לתכנון ובניה – מחוז צפון

רח' רחוב מעלה יצחק 29

נצרת עילית

12900

בדואר רשום + אישור מסירה וכן באמצעות פקס : 02-5697985

א.ג.נ.,

הנדון: התנגדות מטעם עמותת "אדם טבע ודין"
לבקשה מס' ג/21440- "קידוחי ניסיון לחיפוש נפט ברמת הגולן"

מוגשת בזאת התנגדות מטעם עמותת "אדם טבע ודין – אגודה ישראלית להגנת הסביבה" [להלן: "המתנגדת"], לבקשה מס' ג/21440- "קידוחי ניסיון לחיפוש נפט ברמת הגולן" [להלן: "הבקשה"] לפי תקנות הנפט (הרשאה לסטייה מהוראות חוק התכנון והבניה), התשע"ב-2012 [להלן: "תקנות הנפט"].

ראשית יצוין כי במספר מקומות, וביניהם הודעת הוועדה המחוזית על הפקדת הבקשה להתנגדויות, הבקשה מכונה "תכנית מפורטת", כינוי ממנו משתמע לכאורה שמדובר בהליך סטטוטורי לפי חוק התכנון והבניה, התשכ"ה-1965 (להלן: "חוק התכנון והבניה"). עם זאת, להבנת המתנגדת, למעשה המדובר בבקשה מכח תקנות הנפט. אם אכן המדובר בתכנית מפורטת לפי חוק התכנון והבניה, יש לציין זאת מפורשות ולהבהיר גם לציבור באיזו מסגרת סטטוטורית הבקשה מצויה, על כל השלכותיה.

המתנגדת הינה גוף ציבורי מוכר לצורך התנגדויות לפי סעיף 100 לחוק התכנון והבניה, התשכ"ה-1965, המונה כיום כ- 4,500 חברים, ביניהם גם תושבי רמת הגולן.

נימוקי ההתנגדות יפורטו בקיצור המתחייב, והמתנגדת שומרת את זכותה להרחיב בנוגע להיבטים התכנוניים והמשפטיים בעת הדיון בהתנגדויות.

להתנגדות מצורף תצהיר התומך בעובדות שעל בסיסן כתובה ההתנגדות, של הגב' יעל דורי, מתכנתת ערים ואדריכלית נוף במקצועה וראש תחום תכנון אצל המתנגדת.

ואלה נימוקי ההתנגדות:

1. אין לאשר בקשת קידוח פרטנית בהעדר מדיניות אנרגיה כוללת

בשלב זה מדינת ישראל טרם גיבשה מדיניות סדורה למשק האנרגיה. ידוע כי משרד האנרגיה והמים נקט בצעדים ראשוניים לעבר גיבוש תכנית אב למשק האנרגיה, אך כיום אין בנמצא מסמך מעין זה. לאור זאת, עמדת המתנגדת היא כי כל עוד לא פורסם מסמך ממשלתי בדבר מדיניות האנרגיה של מדינת ישראל, אשר יפרט את התמהיל הרצוי של מקורות האנרגיה, אין לאשר בקשות פרטניות לקידוחי נפט, לרבות קידוחי ניסיון. זאת, בייחוד לאור העובדה כי בקשות מסוגה של הבקשה הנדונה יש בהן כדי לסתור מאמצים ראויים שממשלת ישראל מקדמת בתחום האנרגיות המתחדשות ופעילות להפחתת פליטות גזי החממה וכן הצהרות בינלאומיות מטעם מדינת ישראל בנושא. יוזכר כי במישור הבינלאומי, בנאום שניתן על ידי כבוד נשיא המדינה מר שמעון פרס ביום 17.12.2009, במסגרת ועידת האו"ם לשינוי האקלים המוכרת בשם "ועידת קופנהאגן", התחייבה ישראל להפחית בעשרים אחוזים את פליטת גזי החממה הצפויים לשנת 2020 בהשוואה לתרחיש "עסקים כרגיל".

לפיכך, קידום יוזמה להפקת מקור אנרגיה מזהם כגון נפט, כאשר מדינת ישראל שואפת להתקדם לעבר הגדלת מקומם של מקורות אנרגיה מזהמים פחות, פוגעת ביכולתה של המדינה להוביל מדיניות עדכנית ומתקדמת.

2. חשש מפני זיהום מים

לעמדת המתנגדת, המסמך הסביבתי אינו מספק את הביטחון הדרוש בכל הנוגע לסכנת זיהום מים ממתקני הקידוח. המסמך הסביבתי, אשר אושר על ידי רשות המים והמשרד להגנת הסביבה, מתאר את ההשלכות ואת הסיכונים הנשקפים לזיהום המים, ומסכם כי לא נשקפת סכנה משמעותית לזיהום. אולם, ריבוי מקורות מים עיליים ותחתיים, חשיבותו של הגולן כאגן ההיקוות של הכנרת, ומבנהו הגיאולוגי השבור והסדוק – כל אלה ממחישים את חשיבות יישום עקרון הזהירות המונעת הנדרש בדיון בתכנית קידוח מסוגה של התכנית הנדונה. למרות זאת, נראה כי גורמים מקצועיים חשובים המופקדים על שמירת מקורות המים והכנרת – מנהלת הכנרת, המעבדה לחקר הכנרת של המכון לחקר ימים ואגמים בישראל, אגף ניטור הכנרת ברשות המים וחברת מקורות – כל אלה לא נכחו בדיון בוועדה המחוזית שהתקיים ביום 13.01.14 בו אושרה התכנית להפקדה, לא התבקשו לחוות דעתם על המסמך הסביבתי, וחלקם אף לא עודכנו כלל בדבר התכנית (ראו מכתבה של ד"ר תמר זהרי, מנהלת המעבדה לחקר הכנרת במכון לחקר ימים ואגמים לישראל, מיום 27.4.14, המצורף בנספח ב').

לעמדת המתנגדת לא ניתן לאשר את הבקשה עד שלא תתקבלנה עמדות כל הגופים המוזכרים לעיל, ויובהר באופן חד משמעי כי לא נשקפת סכנה למקורות המים כתוצאה מהיענות לבקשה.

3. חשש מפני זיהום אוויר

אף שלפי המסמך הסביבתי לא צפויות חריגות מהתקנים, צפויים ריכוזים גבוהים בגבול התקן בתחום זיהום האוויר במצבים ובמקומות מסוימים, לדוגמה בקרבת מסעדת מור וקינמון. במקרים מסוג זה יש לנהוג בהתאם לעקרון הזהירות המונעת ובהתחשב בכך שלכל מודל יש רמת דיוק מוגבלת, בפרט בטופוגרפיה מורכבת כמו ברמת הגולן. לפיכך, עמדת המתנגדת היא כי יש צורך להבטיח כי ננקטים כל האמצעים למזעור זיהום אוויר פוטנציאלי כדלקמן:

- א. מתן הוראות למניעת אבק מהקידוח, מהערמות בשטח או מתנועת המשאיות בדומה לאלו הניתנות במחצבות (לדוגמה, הרטבת הקרקע, כיסוי הערמות, הגבלת הקידוח במצבים מטאורולוגיים קיצוניים, וכדומה).
- ב. דרישה בהוראות התכנית כי כל המנועים והגנראטורים יעמדו בתקנים המתקדמים ביותר, ויעבדו בדלק הנקי ביותר האפשרי.
- ג. מתן אפשרות בהוראות התכנית להגבלת שעות פעילות הקידוח או המתקן אם ייווצרו מצבי זיהום אוויר חריגים שלא נחזו בתסקיר.

4. חשש מפני הפקת נפט מפצלי שמן

למיטב ידיעתה של המתנגדת מצויים בשטחי הרשיון של המבקשת מרבצים של פצלי שמן. כך עולה, בין השאר, מחוות דעתו של הגיאולוג פרופ' עקיבא פלכסר מיום 22.4.14 שכותרתה "מערך קידוחי מחקר לחיפוש נפט בדרום רמת-הגולן: חוות דעת מומחה" (מצורפת להתנגדות זו בנספח א'), אשר מציין כי באזור רמת הגולן קיים פוטנציאל גדול למציאת נפט באמצעות פצלי שמן. נדגיש כי שיטות ההפקה העדכניות של נפט מפצלי שמן, גם בשלבים הניסיוניים, הינן בעלות פוטנציאל נזק גבוה ורמת אי-ודאות גבוהה ואלה טרם נבחנו בתנאי הארץ בכלל. אם כך, מובן כי בקשה להפקת נפט מפצלי שמן בשטח נשוא הרישיון מחייבת עריכת תסקיר השפעה על הסביבה כהלכתו וחוות דעת מקיפה טרם אישור כל בקשה. יתר על כן, המסמך הסביבתי שצורף לבקשה מבוסס על שיטת קידוח קונבנציונלית להפקת נפט נוזלי, ואף מציין (בעמ' 168) בפירוש כי במסגרת קידוחי החיפוש לא מתוכננת כל פעולה של סידוק (Fracking). ברור אם כן, כי שימוש בטכנולוגיות קידוח אחרות מאלה שפורטו במסמך הסביבתי עלולות לגרום לסיכונים סביבתיים אשר לא נסקרו במסמך.

לפיכך, לעמדת המתנגדת יש להוסיף להוראות התכנית הוראה מפורשת לפיה כל שיטת הפקה או שיטה למיצוי הנפט מלבד השיטות הקונבנציונליות הנהוגות להפקת נפט נוזלי, לרבות חימום תת הקרקע, החדרת כימיקלים לתת הקרקע או Fracking, לא תתאפשר במסגרת ההליך הנוכחי, אלא תותנה בהגשת בקשה או תכנית נפרדת, אשר תאפשר בחינה מעמיקה של שיטת ההפקה המבוקשת והשלכותיה הבריאותיות והסביבתיות.

5. העדר הגדרה וסמכויות לצוות המלווה

למתנגדת נודע כי בהתאם לחוות הדעת של המשרד להגנת הסביבה, מונה צוות מלווה לעבודות הקידוח. עם זאת, קיומו של הצוות המלווה וסמכויותיו אינם מוגדרים בהוראות התכנית. לעמדת המתנגדת יש להוסיף לתכנית הוראות בדבר הצוות המלווה, לרבות הרכבו ופירוט סמכויותיו, וכן קביעת מנגנון המאפשר לציבור מעקב אחר הקידוחים באמצעות פרסום הדוחות, בהתאם לעיקרון השקיפות ושיתוף הציבור. החשיבות בפירוט זה היא במעקב אחר שמירת איכות הסביבה ועמידה בלוחות הזמנים, כולל סגירת הקידוחים והשלמת השיקום לשביעות רצון הצוות. מן הראוי כי הרכב הצוות המלווה יכלול, בין היתר, נציגים של המשרד להגנת הסביבה העוסקים בהיבטי הסביבה השונים וכן נציג של רשות המים. כמו כן ראוי להגדיר בהוראות את תכיפות הפיקוח ואת סמכויותיו של הצוות בכל הנוגע לעצירת העבודות או הפסקתן במידה של פגיעה בלתי צפויה בסביבה או אי עמידה בהוראות התכנית בכל הנוגע ללוחות זמנים לקידוח ולשיקום הרצוי. עוד יודגש, כי ביצוע הקידוחים באופן מדורג הוא מרכיב מרכזי בבקשה, ולכן יש לקבוע מנגנון המסדיר, באמצעות הצוות המלווה, את תהליך השיקום של כל אתר קידוח ואישור המעבר לאתר הקידוח הבא באופן מוסדר, מפוקח, ושקוף לציבור.

6. צורך ביעדים ובאמות מידה ברורים לבדיקה במסגרת קידוחי הניסיון

הבחינה התכנונית והסביבתית של תכניות הקידוח מבוססות, בין השאר, על אופיים הזמני של הקידוחים כקידוחי אקספלורציה. קידוחים אלה שונים מהקידוחים הנעשים בשלב ההפקה המסחרית (ה'חזקה'), הן מבחינה טכנית, הן מבחינת ההשלכות הסביבתיות הנובעות מהם, והן מעצם טבעם הזמני. הכרזת תגלית בהתאם לחוק הנפט על ידי הממונה על ענייני הנפט, אשר מעניקה לבעל זכות הנפט חזקה למשך 30 שנים ומחייבת אותו להפיק נפט, למעשה מעבירה את הקידוחים מקידוחי אקספלורציה זמניים לקידוחי הפקה, על כל ההשלכות הנובעות מכך. על כן, לאור החשיבות של הכרזת התגלית, עמדת המתנגדת היא כי על הבקשה לכלול פירוט של יעדי הקידוח הניסיוני, וכן הוראה בדבר פרסום כמויות הנפט שהופקו בקידוח הניסיוני, על מנת שניתן יהיה לבחון את עניין הכרזת התגלית בהתאם ליעדים.

7. החשש מפגיעה נופית

מבחינה נופית, האתרים נשוא הבקשה נמצאים בשטחים פתוחים, הנשקפים למרחוק. חלק מהאתרים מצויים במרקם שמור משולב, המעיד על חשיבות השטח מבחינה סביבתית ונופית, ואלה המצויים במרקם חופי עלולים לגרום לפגיעה במרחב כולו. אתרים אלו, הנמצאים על המורדות המזרחיים של הרי הגולן בואכה הכנרת, נשקפים למרחוק והינם בעלי רגישות "גבוהה-קיצונית" הן על-פי מפת הרגישות של המשרד להגנת הסביבה והן על-פי סקר מכון ד"ר שניידר בכל האזור. חלק מהאתרים אף מצוי ב"אזור בעל רגישות נופית סביבתית גבוהה" לפי תשריט ההנחיות הסביבתיות של תמ"א 35, מה שמעיד יותר מכל על חשיבותו מבחינות אלו ועל המגבלות

להם היו נתונים הקידוחים אם בשלב זה היתה נערכת תכנית מתאר למקום. (לפי ס' 10 ו 11 להוראות תמ"א 35).

לא ניתן להתעלם מרמות הרגישות של השטחים הנדונים, במיוחד בהתחשב בכך שבמידה שתוכרז "תגלית" במקום, אזי צפויה פגיעה ממושכת במרחב כולו.

8. החוק הבינלי

סוגיה נוספת עליה יש לתת את הדעת היא סוגיית השימוש במשאבי טבע ברמת הגולן מבחינת החוק הבינלאומי.

אמנם, חוק רמת הגולן, התשמ"ב-1981 סיפח את הגולן לשטח מדינת ישראל והחיל בשטחו את החוק הישראלי, ובכך הוציאו מכלל השטחים המוחזקים בתפיסה לוחמתית מבחינת החוק הישראלי. אולם, בהתייחס לחוק זה קיבלה מועצת הביטחון של האו"ם את החלטה 497, אשר קבעה כי החלטת ישראל היא בטלה ומבוטלת ואין לה תוקף משפטי בינלאומי. על כך יש להוסיף כי בית המשפט העליון בחן לא פעם ניצול משאבים בשטחי יהודה ושומרון, ושם הודגשה ההבחנה המקובלת בין הצדקה להפעלה של מכרות קינמים לבין הקמה של מכרות חדשים.

נראה אם כן, כי מדובר בסוגיה אשר יש להתייחס אליה ברצינות הראויה.

סיכום

לאור הטיעונים המובאים לעיל, המפרטים ליקויים סטטוטוריים, סביבתיים ונופיים בבקשה – מתבקשת הועדה הנכבדה לבטל את התכנית במתכונתה הנוכחית ולמנוע פגיעה בלתי נחוצה במקום. לכל הפחות, מתבקשת הועדה הנכבדה להורות על שינויים בהוראות התכנית, בהתאם להתנגדויות שהועלו לעיל.

בכבוד רב,

קרן האפרן-מוסרי

קרן האפרן-מוסרי, עו"ד

יעל דורי, מתכנתת ערים ואדר' נוף

העתק:

הועדה המקומית לתכנון ובניה גולן בפקס: 02-5697985 וטלפון: 04-6969713

נספח א :

22/4/14

לכבוד : יו"ר הוועדה המחוזית לתכנון ובנייה מחוז צפון
מעלה יצחק רבין 29
נצרת עילית, 1753005

הנדון : מערך קידוחי מחקר לחיפוש נפט בדרום רמת-הגולן : חוות דעת מומחה.

פתיח ורקע :

תושבי דרום רמת-הגולן, פנו אלי בבקשה לעיין בהצעה של חברת "אופק" למערך קידוחי ניסיון של נפט באזורים.

כגאולוג ותיק, המכיר היטב את האזור, אני מברך מאוד על הצעה זאת שתקדם את הידע והמחקר הגאולוגי של המקום. במהלך שנות עבודתי הדרכתי שלושה סטודנטים שחקרו את האזור : דר' צבי מינסטר מהמכון הגאולוגי בירושלים והוא המומחה החשוב ביותר לנושא פצלי שמן במדינה, את דר' חיים מיכלסון איש תה"ל ומומחה חשוב לגאואידרולוגיה של רמת הגולן וכן את דר' מיקי מיילר שחקר את המבנה התת-קרקעי של הגולן מבחינה גאולוגית וגאופיזית.

כמו כן, אני עובד הרבה עם פרופ' אליאס סלמה – גאולוג בכיר מאוניברסיטת ירדן שבעמאן – עימו שוחחתי והתייעצתי בנוגע להפקת פצלי שמן בירדן.

אפרט שלושה נושאים :

1. פצלי שמן

תפוצת המסלע של פצלי השמן ידועה במרחב ישראל וירדן. מחקרים רבים שנערכו באזור אל-חמה מעידים על תגליות חשובות של קיום מרבץ פצלי שמן. הירדנים אף שקלו פיתוח תעשייתי באזור.

המייחד את המרבץ באזור אל-חמה הוא שבניגוד לאזורים אחרים בארץ ובירדן, שבהם מרבץ פצלי השמן מרוכז בשכבות העליונות בלבד של שכבת סלע הקירטון הסנוני, באל-חמה נמצאו פצלי שמן לאורך כל חתך השכבה הנ"ל. זוהי עובדה המעידה על עושר עצום של פצלי שמן.

עושר זה של פצלי שמן באזור אל-חמה צויין בספרות המקצועית הירדנית בשני ספרים

על הגאולוגיה של ירדן : האחד נכתב על ידי פרופ' פריץ בנדר והשני על ידי הפרופסורים

בנדל מגרמניה וסלמה מירדן. על פי קידוח עין-סעיד יש נוכחות של פצלי שמן בדרום רמת הגולן. מפצלי השמן הללו אפשר להפיק נפט.

2. מקורות המים

בדרום רמת הגולן מקורות מים רבים – הכינרת והירמוך. בקידוח ירדני שירד לשכבות קנומן וטורון באזור הירמוך המערבי – אזור אל-חמה – נמצאו כמויות עצומות של מי תהום מצויינים. קידוח המים בעין-סעיד, מעיד על ממצאים דומים בגולן. כמו כן, בעומק רב אף יותר נמצא אקוויפר מתקופת היורה, שמקורו בחרמון. אקוויפר זה מזין את כל רמת הגולן ועמק החולה. לפיכך, בכל פיתוח עתידי **חובה** להתחשב במערך ההידרולוגי של האזור, על מנת להמנע מכל זיהום אפשרי של גופי המים הנ"ל.

3. המבנה הגאולוגי

באזור רמת הגולן, בסמיכות לבקע הסורי-אפריקני, קיימים סידוק ושבירה של המסלע. דבר זה גורם לכך שאין רציפות בין גופי הסלע השונים. מדובר ב"פסיפס" של שברים. עובדה זו עלולה להקשות על פיתוח עתידי באזור.

סיכום

באזור רמת הגולן קיים פוטנציאל גדול למציאת נפט באמצעות פצלי שמן. יחד עם זאת, קיומם של גופי מים עיליים ותת-קרקעיים וכן המבנה השבור של המסלע, מציבים אתגרים לא פשוטים לחיפוש נפט ופיתוח עתידי.

במדינת ישראל קיימים מרבצים עשירים מאוד של פצלי שמן רציפים בתת הקרקע, הנוחים יחסית להפקה, כמו: רמת עבדת, אזור רביבים-משאבי שדה וחבל עדולם. דבר זה מחייב הכנת תכנית אב מסודרת שתבדוק את הפוטנציאל הכללי של הטיפול בפצלי שמן, תוך התחשבות בגורמים הסביבתיים, אנושיים, הסטוריים וכו'.

בכבוד רב,

פרופ' (אמריטוס) עקיבא פלכסר

אוניברסיטת תל – אביב

העתקים: השר לפיתוח הנגב והגליל, שר התשתיות, האנרגיה והמים – מר סילבן שלום.
השר להגנת הסביבה – מר עמיר פרץ.
משרדי ועדה מקומית לתכנון ולבנייה גולן – קצרון
ראש מוא"ז גולן – מר אלי מלכה.